

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету

Ю.О. Каганов
«26» липня 2019 р.

ВИТЯГ
з протоколу фахового семінару кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету від 26 липня 2019 р. № 11

26 липня 2019 р.

м. Запоріжжя

Присутні: д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права, декан юридичного факультету Запорізького національного університету Т.О. Коломоєць, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков, д.ю.н, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Є.В. Курінний, д.ю.н, доцент, професор кафедри конституційного та трудового права Запорізького національного університету І.О. Сквірський, к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету А.А. Шарая, к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Л.В. Кузенко, к.ю.н., викладач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджієва, здобувач М.В. Шевченко.

Головуючий: д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету В.К. Колпаков.

Секретар: к.ю.н., викладач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету Ш.Н. Гаджієва.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення основних наукових результатів дисертації **Шевченка Михайла Вікторовича** «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами:

адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право», для їх апробації та оцінки їх новизни, теоретичного та практичного значення.

СЛУХАЛИ: здобувача **М.В. Шевченка** про результати виконаного наукового дослідження.

Здобувач стисло навів основні наукові положення та теоретичні висновки, що стосуються загальних уявлень про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, адміністративного законодавства про легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, інституцій публічного та приватного права, що мають права, обов'язки та відповідальність відповідно до цього законодавства. Продовжив доповідь здобувач, виклавши міркування щодо характеру взаємозв'язку корупції із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, як передумови для утворення системи адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів. Далі здобувач розкрив теоретичні засади та міжнародні стандарти запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами, висвітлив підсумки дослідження ним стану їх імплементації у законодавство України. Після того, здобувач доповів про зарубіжний досвід правового регулювання організації та здійснення первинного фінансового моніторингу щодо публічних діячів шляхом дослідження відповідних нормативно-правових актів та роз'яснювальних матеріалів деяких зарубіжних країн. Насамкінець, здобувач представив його рекомендації щодо шляхів вдосконалення системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами за законодавством України. Зокрема, здобувач наводив аргументи на обґрунтування необхідності позитивного матеріального стимулювання суб'єктів первинного фінансового моніторингу, перегляду складу публічних діячів, розширення можливих шляхів встановлення ділових відносин суб'єктів первинного фінансового моніторингу із публічними діячами, а також оптимізації постійного поглибленого фінансового моніторингу публічних діячів. Також, здобувач запропонував концепцію інформаційного пошуково-аналітичного механізму, який сприятиме виконанню обов'язків усіма учасниками системи запобігання та протидії (легалізації) відмиванню корупційних доходів публічними діячами.

Завершивши доповідь, здобувач відповів на **запитання учасників фахового семінару.**

Сквірський І.О., д.ю.н., професор: Ви зазначили, що адміністративно-правові заходи запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів публічними діячами, що знайшли своє відображення у положеннях законодавства України, значною мірою ґрунтуються на відповідних міжнародних стандартах. Поясніть, будь ласка, чим обумовлена необхідність

порівняльно-правового дослідження, якщо правове регулювання відповідних питань у зарубіжних країнах ґрунтується на цих само міжнародних стандартах?

Шевченко М.В., здобувач: Дійсно, ми вважаємо це твердження обґрунтованим, однак, поруч із цим, на даний момент немає всеохоплюючих та регулярно оновлюваних міжнародних стандартів запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів публічними діячами. Через це немає уніфікованих та універсальних підходів до запобігання корупційним зловживанням публічних діячів за допомогою механізмів перешкоджання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Натомість, має місце різноманіття законодавчих рішень у цій сфері, окремі з яких, що функціонують, переважно, у правових системах розвинених держав, незважаючи на їх прогресивність, не знайшли своє відображення у відповідних положеннях вітчизняного законодавства, що значно стримує їх потенціал щодо запобігання відмиванню корупційних доходів публічними діячами на території України та пояснює необхідність відповідного порівняльно-правового дослідження.

Курінний Є.В. д.ю.н., професор: Якими, на Ваш погляд, є недоліки та резерв невикористаних можливостей чинного законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у частині, що стосується публічних діячів?

Шевченко М.В., здобувач: За підсумками дослідження було визначено, що основним концептуальним недоліком законодавства України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у частині, що стосується публічних діячів, є те, що воно зобов'язує суб'єктів первинного фінансового моніторингу самостійно вживати заходів посиленої перевірки публічних діячів шляхом вжиття численних та складних пошукових та контрольних-аналітичних заходів із незначною автоматизованою інформаційно-аналітичною та методичною підтримкою компетентних органів держави. Крім того, негативним є те, що законодавство не передбачає існування вичерпних регламентів дій суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що засвідчують належне виконання ними їх обов'язків як приватних учасників системи запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів публічними діячами, не закріплює механізм організаційно-економічного стимулювання суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Колпаков В.К., д.ю.н., професор: Обґрунтовуючи наукові положення, висновки і рекомендації, Ви вказуєте на те, що вони цілком узгоджуються із новітніми досягненнями доктрини адміністративного права. Конкретизуйте, будь ласка, про які саме з них йде мова.

Шевченко М.В., здобувач: Теоретичними засадами, на яких побудована відображена у дисертації модель запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів публічними діячами та які вважаються одними з найбільш прогресивних у науці адміністративного права, є: 1) мінімізація адміністративного навантаження на суб'єктів первинного фінансового моніторингу (зменшення втрат їх фінансових та трудових ресурсів, перерозподіл відповідальності із перенесенням більшої її частини на державу)

поєднана із їх економічним стимулюванням до добросовісного та результативного виконання відповідних обов'язків; 2) охоплення усіх заінтересованих компетентних органів держави ефективною взаємодією для досягнення цілей системи; 3) максимальне використання автоматизованих комплексних високотехнологічних інформаційних механізмів, що можуть підвищити зручність та ефективність системи.

Кузенко Л.В, к.ю.н., доцент: Скажіть, будь ласка, як функціонуватиме запропонована Вами автоматизована інформаційно-аналітична система, скажімо, під час ідентифікації пов'язаних осіб публічних діячів.

Шевченко М.В., здобувач: Вочевидь, ідентифікація пов'язаних осіб публічних діячів, особливо якщо зв'язок між ними не впливає із формальних відносин (бенефіціарна власність, колишнє тривале працевлаштування, партійне членство) є значно більш важким завданням, оскільки документальне або інше матеріальне підтвердження особливо тісних зв'язків, насамперед, неформальних, між публічним діячем та іншою особою відшукати вкрай важко. Зважаючи на це, запропонована у дисертації автоматизована інформаційно-аналітична система має автоматично виявляти надійні та незалежні джерела, зміст вказує на пов'язаність публічного діяча із іншою особою. На доповнення до того, система може автоматично формулювати висновок про пов'язаність публічного діяча із іншою особою, взявши до уваги результати відповідних оперативно-розшукових та розвідувальних заходів. Однак, таким чином вона має діяти виключно без ознайомлення суб'єктів первинного фінансового моніторингу із підставами для цього висновку, розкриваючи таку інформацію лише працівникам Держфінмоніторингу України. Видається можливим її налаштування так, щоб суб'єкт суб'єктів первинного фінансового моніторингу звертався до системи із запитом про клієнта, а система, керуючись зазначеною особливо чутливою інформацією (сама така інформація має бути надана у обсязі, що не зашкодить оперативно-розшуковим заходам, кримінальному провадженню або розвідувальній діяльності) лише рекомендуватиме вважати клієнта пов'язаною особою того чи іншого публічного діяча.

ВИСТУПИЛИ: науковий керівник здобувача д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О., д.ю.н., професор Курінний Є.В., д.ю.н., доцент Сквірський І.О., к.ю.н., доцент Кузенко Л.В.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було озвучено **висновок наукового керівника доктора юридичних наук, професора Коломоєць Т.О.** з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковий керівник здобувача вказала на те, що здобувач повною мірою опанував освітньою складовою освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня складова індивідуального плану роботи аспіранта виконувалась своєчасно та з досягненням високих результатів вивчення

навчальних дисциплін. Як наслідок, Шевченко М.В. здобув теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, достатньою мірою оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, що підтверджується проведенням ним власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи, дослухаючись до загальних настанов наукового керівника з питань, що об'єктивно лежать за межами розуміння здобувача наукового ступеня доктора філософії, здобувач виявив високий ступінь самостійності під час започаткування, планування, реалізація та коригування процесу наукового дослідження. Здобувач яскраво та послідовно демонстрував прагнення до вироблення орієнтованих на практичне застосування в умовах сучасних реалій теоретичних концепцій та прикладних законодавчих рішень, підкріплених належним науковим обґрунтуванням. Зміст дисертації показує здійснення здобувачем критичного переосмислення наявних та створення нових цілісних знань. Неухильно дотримуючись високих стандартів академічної та професійної доброчесності, здобувач опрацював значну кількість наукових, нормативно-правових та інших джерел, більшість яких мають зарубіжне походження та викладені англійською мовою.

Як підсумок, дисертаційна робота здобувача є одним із перших фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на системне осмислення теорії та практики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами, а також на докорінне перетворення системи відповідних адміністративно-правових заходів з урахуванням найбільш прогресивного доробку наукового співтовариства та позитивного зарубіжного досвіду.

Зважаючи на вищевикладене, науковий керівник здобувача д.ю.н., проф. Коломоець Т.О. вважає, що наукова кваліфікація Шевченка М.В. відповідає вимогам, що пред'являються до здобувача ступеня доктора філософії, а його дисертація «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект» може бути рекомендована до прийняття до розгляду спеціалізованою вченою радою.

Долучившись до **обговорення основних наукових результатів** дисертації, д.ю.н, доцент, професор кафедри конституційного та трудового права Запорізького національного університету **Сквірський І.О.** відзначив те, що здобувач на основі ґрунтовного та всебічного наукового дослідження демонструє нерозривний взаємозв'язок між корупцією та відмиванням доходів, одержаних злочинним. Тим самим здобувач, так би мовити, розгортає перед вченими простір для розробки науково обґрунтованих практико-прикладних рішень не лише за підсумками опрацювання традиційного антикорупційного законодавства, але й тих, що показують можливості використання регуляторного та інституційного інструментарію запобігання та протидії

легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Додаткова увага вчених до питань, порушених у дисертації здобувача, є вкрай необхідною, оскільки здобувач пропонує лише концептуальні засади організації та функціонування адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у частині, що стосується публічних діячів.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету **Є.В. Курінний** зазначив, що дисертаційна робота здобувача значною мірою збагачує доробок вітчизняного наукового співтовариства оригінальними та інноваційними ідеями про шляхи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних внаслідок вчинення вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кримінальних корупційних правопорушень. Схвальним є прагнення здобувача не обмежуватись абстрактним моделюванням механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у частині, що стосується публічних діячів, поза зв'язком із об'єктивними закономірностями поведінки заінтересованих осіб та українським суспільно-політичним контекстом. Натомість, здобувач пропонує конкретизоване та наближене до реалій життя й, як наслідок, досить прогресивне бачення того, як має відбуватись ідентифікація публічних діячів, встановлення джерела коштів публічного діяча, пов'язаних з фінансовою операцією, та джерела статків (багатства) публічного діяча, а також постійний поглиблений моніторинг публічних діячів.

Позитивними характеристиками наукового дослідження здобувача, що дістали схвальний відгук к.ю.н., доцента, доцента кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету **Л.В. Кузенко**, є якісний джерелознавчий аналіз із переважною кількістю спеціалізованих зарубіжних наукових праць, аналітичних досліджень. Інформація про правове регулювання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у частині, що стосується публічних діячів, у зарубіжних країнах одержана з першоджерел. Ідейна основа висновків і пропозицій здобувача докорінно відрізняється від відображених у міжнародних стандартах уявлень про це питання, що свідчить про єдність критичного та творчого елементів у дослідженні здобувачі.

УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що результати дисертації Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

2. Рекомендувати рецензентам д.ю.н, доценту Ю.В. Пирожковій, к.ю.н., доценту А.А. Шарій під час проведення попередньої експертизи результатів

дисертації Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»), взяти до уваги підсумки цього фахового семінару.

Головуючий:

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

В.К. Колпаков

Секретар:

к.ю.н., викладач кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

Ш.Н. Гаджиева

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на кафедрі адміністративного та господарського права юридичного факультету Запорізького національного університету. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради юридичного факультету Запорізького національного університету (протокол № 12 від 15 червня 2017 року). Уточнену редакцію теми дисертації затверджено на засіданні вченої ради юридичного факультету Запорізького національного університету (протокол № 11 від 23 травня 2019 року).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект» вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 10 від 25 червня 2019 року) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі юридичного факультету Запорізького національного університету, та призначено двох рецензентів:

- 1) професора кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, доктора юридичних наук, доцента Ю.В. Пирожкову;
- 2) доцента кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, кандидата юридичних наук, доцента А.А. Шараю.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Здобувач переконливо обґрунтовує нагальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

Належне функціонування держави та місцевого самоврядування неодмінною передумовою має якомога більш ефективне запобігання та кримінального переслідування корумпованих публічних службовців, оскільки корупція, насамперед «велика корупція» за участю представників публічно-правових владних утворень із найбільш значним обсягом владних повноважень

та неформальним політичним впливом, породжує розбіжності між цілями та фактичними результатами діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, виникнення штучних перешкод законним підприємницьким прагненням та практикам суб'єктів господарювання, зниження прямих інвестицій, нецільове використання міжнародної допомоги, поліпшення становища злочинних угруповань, а також призводить до зниження загальної добросовісності суспільства та інших критичних кризових явищ. Зазначеними обставинами визначається необхідність із максимальним позитивним ефектом використовувати увесь правовий інструментарій із профілактичним та репресивним антикорупційним потенціалом, який не обмежується традиційним законодавством про запобігання корупції, а також матеріально-правовими та процесуальними механізмами кримінального й суміжних галузей права, включаючи також комплекс спеціальних адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Разом з тим, запроваджена міжнародними стандартами модель системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, у тому числі її антикорупційна складова, а також відповідне законодавство України, яке значною мірою ґрунтується на цих міжнародних стандартах, не є оптимальними. Насамперед, зазначена модель передбачає покладення на приватних учасників системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, великого адміністративного навантаження, пов'язаного із безоплатним здійсненням численних та ресурсномістких пошукових та контрольних-аналітичних операцій, а також не забезпечує якнайширше використання автоматизованих комплексних високотехнологічних інформаційних розробок, що можуть підвищити зручність та ефективність цієї системи. Із вищевказаних та деяких інших обставин випливає неможливість максимального втілення антикорупційного потенціалу інституційних та регуляторних механізмів системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що вказує на нагальну необхідність наукових досліджень, спрямованих на відшукування та належне обґрунтування законодавчих та інших рішень, що сприятимуть її вдосконаленню.

Незважаючи на вищевикладене, вітчизняною наукою адміністративного права питанням організації та забезпечення функціонування адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів приділена недостатня увага, що засвідчується відсутністю системних спеціалізованих наукових досліджень зазначених питань. Натомість, вони лише побічно розглядаються у рамках загальнотематичних досліджень запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (О.О. Дудоров, О.В. Халін) або увага авторів спрямовується лише на декілька неістотних аспектів теоретико-правового підґрунтя або адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів (І.Г. Гончаренко З.С. Пестовська). Значно ліпшим видається стан наукового опрацювання системи

адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів у доробку зарубіжних вчених. Взаємозв'язок корупції та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, положення міжнародних стандартів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами, практика реалізації відповідних заходів та їх інформаційно-аналітичне забезпечення широко висвітлюються та ґрунтовно досліджуються у наукових працях, насамперед, Д. Чайкіна та Дж. Шармана (D. Chaikin, J.C. Sharman), Е. Еквуеме та М. Багхері (E. Ekwueme, M. Bagheri), І. Карр (I. Carr), М. Леві, М. Даколіас та Т. Грінберга (M. Levi, M. Dakolias and T. Greenberg), З. Мілтіної (Z. Miltina), М.М. Прошуніна, Дж. Тернера (J. Thurner), Б. Унгера (B. Unger). Разом з тим, у матеріалах вітчизняних та загальнодоступних зарубіжних наукових досліджень теоретико-правове та нормативно-правове підґрунтя організації та функціонування системи адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами розглядаються несистемно та без урахування найбільш прогресивних здобутків доктрини адміністративного права й технічних можливостей інформаційно-комунікативних систем, а у практико-прикладних рекомендаціях не вичерпується простір для вдосконалення системи адміністративно-правових заходів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами.

Здобувач правильно визначає **зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами**, вказує на те, що дисертаційна робота виконана в рамках планів наукових досліджень Запорізького національного університету на 2014-2018 рр., комплексних наукових проектів «Основні напрямки удосконалення законодавства України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00710) та «Дослідження проблем теорії адміністративного права в умовах глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 0115U00711). Тема дисертації відповідає Пріоритетним тематичним напрямкам наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942 (напрями: фундаментальні дослідження з актуальних проблем суспільних та гуманітарних наук; інтелектуальні інформаційні та інформаційно-аналітичні технології, інтегровані системи баз даних та знань, національні інформаційні ресурси), Основним науковим напрямом та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019-2023 рр., затвердженим Постановою Президії НАН України від 30 січня 2019 р. № 30 (п. 3.4.2.5, 3.4.2.16.), Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затвердженим Постановою Президії НАПрН України від 3 березня 2016 р. (напрями: проблеми функціонування органів виконавчої влади та адміністративно-правових відносин на сучасному етапі; теоретичні та прикладні засади запобігання злочинності в умовах реформування українського суспільства; правові засади інформаційної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій різних форм

власності). Реалізація наукових результатів дослідження може сприяти досягненню цілей, закріплених, зокрема Стратегією розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 601-р, Концепцією Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна отриманих результатів дисертації «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», як зазначає здобувач та підтверджує зміст дисертації, забезпечується тим, що дана дисертаційна робота є одним із перших фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на системне осмислення теорії та практики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами, а також на докорінне перетворення системи відповідних адміністративно-правових заходів з урахуванням найбільш прогресивного доробку наукового співтовариства та позитивного зарубіжного досвіду. Наукова новизна отриманих результатів певного ступеня, теоретичне та/або практичне значення виражається насамперед, у таких положеннях та рекомендаціях дослідження:

у перше:

– обґрунтовується теоретичне положення про те, що передбачена міжнародними стандартами та законодавством України модель залучення приватних суб'єктів господарювання до запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, не є оптимальною, зважаючи на те, що зокрема: 1) запобігання та протидія відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, є однією із функцій виключно держави, спрямованих на задоволення публічних інтересів; 2) делегування державних функцій є можливим лише за умови повного бюджетного фінансування виконання іншими суб'єктами цих функцій; 3) виконання суб'єктами господарювання їх обов'язків у рамках системи запобігання та протидія відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, призводить до непродуктивного використання їх власних ресурсів для здійснення численних працемістких пошуково-аналітичних операцій та зменшує їх дохід (прибуток), що є несумісним із їх природним підприємницьким прагненням максимізувати дохід (прибуток) та не посилює їх бажання добровільно та добросовісно вживати заходів для запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом;

– запропонована концепція інформаційного пошуково-аналітичного механізму, який має виступити високотехнологічною платформою, що забезпечить автоматизоване виконання функцій, щодо яких це є об'єктивно

можливим та доцільним, накопичуватиме та розподілятиме інформацію та іншим чином сприятиме виконанню обов'язків усіма учасниками системи запобігання та протидії (легалізації) відмиванню корупційних доходів публічними діячами;

– формулюються підстави та способи позитивного матеріального стимулювання приватних учасників системи запобігання та протидії (легалізації) відмиванню корупційних доходів публічними діячами, відповідно до яких якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу повідомить про підозрілу фінансову операцію публічного діяча, то держава, за умови постановлення обвинувального вироку за результатами кримінального провадження відносно цього публічного діяча за фактом відмивання корупційних доходів, з'ясованим за повідомленням суб'єкта первинного фінансового моніторингу про підозрілі фінансові операції, покриває витрати відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу від припинення ділових відносин із публічним діячем (передбачену внутрішніми документами комісійну винагороду або плату за фінансові послуги у іншій формі, яка стягується з клієнтів за звичайних обставин), а також перераховує на рахунок суб'єкта первинного фінансового моніторингу 10 % від суми конфіскованих активів, пов'язаних із фінансовою операцією, про яку повідомив суб'єкт первинного фінансового моніторингу та, тим самим, сприяв відверненню збитків для державного та/або місцевих бюджетів та виявленню корупційного злочину;

– обґрунтована необхідність змінити склад публічних діячів за рахунок включення до нього голів місцевих державних адміністрацій, сільських, селищних, міських голів, старост об'єднаних територіальних громад, керівників адміністративних, управлінських чи наглядових органів комунальних підприємств, а також виключення з нього членів керівних органів політичних партій, що не є представленими у законодавчому органі;

удосконалено:

– положення про властивий деяким категоріям публічних діячів ризик використання суб'єктів первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) корупційних доходів, зокрема первісний ризик національних (українських) публічних діячів та іноземних публічних діячів має визнаватись високим, тоді як міжнародний публічний діяч не має за визначенням вважатись носієм великих ризиків, що зобов'язує перед посиленою належною перевіркою виміряти індивідуальний ризик конкретного міжнародного публічного діяча; колишній іноземний публічний діяч завжди має визнаватись високоризиковим клієнтом, міжнародний публічний діяч має вважатись звичайним клієнтом одразу після припинення виконання ним відповідних повноважень, а до колишніх національних публічних діячів застосовується посилена належна перевірка протягом 3 років з дня залишення посади із обов'язковим ризик-орієнтованим підходом до їх подальших фінансових операцій

– теоретичне бачення можливих шляхів встановлення ділових відносин суб'єктів первинного фінансового моніторингу із публічними діячами,

одним із яких має бути звернення публічного діяча до Державної служби фінансового моніторингу України за дозволом на встановлення із ним ділових відносин та проведення фінансових операцій, якщо перед цим суб'єкт первинного фінансового моніторингу прийняв щодо цього негативне рішення;

– теоретико-правове підґрунтя постійного поглибленого фінансового моніторингу публічних діячів, який має здійснюватись із обов'язковим укладенням публічними діячами та суб'єктами первинного фінансового моніторингу угоди про порядок користування відповідним публічним діячем послугами суб'єкта первинного фінансового моніторингу із визначенням конкретних доступних послуг, допустимих фінансових операцій та інших умов користування послугами суб'єкта первинного фінансового моніторингу, що визначаються відповідно до підтверджених доходів та активів публічного діяча, а також забезпечують належне управління ризиком;

дістали подальшого розвитку:

– положення доктрини адміністративного права про симбіотичний взаємозв'язок між корупцією та відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, найбільш яскравими безпосередніми виявами якого є необхідність використання схем відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, для користування корупційними доходами із мінімальним ризиком виявлення їх корупційного походження та кримінального переслідування корумпованого публічного службовця за фактами вчинення відповідних предикатних корупційних злочинів, а також те, що значна частина загального обсягу доходів, одержаних злочинним шляхом, щодо яких вживаються заходи для їх відмивання, є наслідком вчинення корупційних злочинів;

– наукові уявлення про цінність використання адміністративно-правового інструментарію запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, який сприяє встановленню та поверненню активів, одержаних внаслідок вчинення корупційних злочинів, виявленню та розслідуванню відповідних корупційних злочинів, а також чинить значний превентивний антикорупційний ефект, що пояснюється тим, що під час застосування положень законодавства про запобігання та протидії про відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, серед іншого, може відстежуватись рух активів, одержаних внаслідок вчинення корупційних злочинів, встановлюються зв'язки корупційних доходів із відповідними корумпованими публічними службовцями, відбувається активна інформаційна взаємодія із антикорупційними правоохоронними органами, а також система запобігання та протидії про відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, підвищує ймовірність викриття корумпованого публічного службовця, змушує його вкладати значно більше особистих зусиль, фінансових та політичних ресурсів для вжиття заходів, спрямованих на убезпечення корумпованого публічного службовця від виявлення фінансових операцій із корупційними доходами, із мінімальними гарантіями результативності використання цих ресурсів.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх раціональністю, логічною несуперечливістю,

відповідністю основоположним принципам науки. Достатньою для вичерпного розуміння найбільш важливих аспектів питань, що охоплюються предметом дослідження, є нормативно-правова та наукова джерельна база, більшість використаних джерел є зарубіжними для максимально точного відтворення законодавства зарубіжних країн та наукових позицій зарубіжних вчених.

Крім того, слід погодитись із тим, що достовірність отриманих наукових результатів забезпечується широким використанням філософських (метафізичний та діалектичний), загальнонаукових (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, структурно-функціональний, системний тощо) та спеціально-юридичних (нормативно-догматичний, порівняльно-правовий, державно-правового моделювання та прогнозування) методів наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод забезпечив можливість розглянути легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та корупцію як явища, що є взаємопов'язаними та перебувають у постійному розвитку (підрозділ 1.3). Структурно-функціональний та системний методи наукового пізнання дозволили відобразити та оцінити адміністративний організаційно-правовий інструментарій запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами як сукупність взаємопов'язаних елементів, що функціонують у рамках кристалізованої структури та наділяються тими чи іншими функціями у рамках системи (підрозділи 1.2, 2.2). Нормативно-догматичний метод послугував методологічною основою для дослідження вітчизняного та зарубіжного законодавства, а також міжнародних стандартів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами як абсолютно відособлених явищ (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1). Порівняльно-правовий метод був використаний під час співставлення вітчизняного та зарубіжного законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами із виокремленням та оцінкою їх спільних та відмінних елементів (підрозділ 3.1). Метод державно-правового моделювання та прогнозування дозволив сформулювати концептуальні засади вдосконалення організації та функціонування системи запобігання та протидію легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами та висвітлити її модель, що існуватиме за умови запровадження відповідних нововведень, й передбачити якість її функціонування (підрозділ 3.2). Окремо відзначеним має бути доказовий, неупереджено та конструктивний критицизм та творчий підхід здобувача до використання фундаментальних наук у розв'язанні прикладних проблем.

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність).

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації:

1. Шевченко М.В. Адміністративно-правовий механізм запобігання й протидії відмиванню (легалізації) корупційних доходів та перспективи його вдосконалення. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2018. № 1. С. 100-109.

2. Шевченко М.В. Перспективи охоплення публічних службовців без статусу публічного діяча спеціальними заходами запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, що застосовуються до публічних діячів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 35. С. 95-97.

3. Шевченко М.В. Взаємозв'язок корупції та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, як передумова для адміністративно-правових заходів запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 146-150.

4. Шевченко М.В. Питання застосування спеціальних заходів запобігання та протидії відмиванню публічними діячами доходів, одержаних злочинним шляхом, за часом та колом осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 5. С. 132-136.

5. Шевченко М.В. Концептуальні засади вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення первинного фінансового моніторингу публічних діячів та їх фінансових операцій. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 1. С. 131-134.

6. Shevchenko M. Incentivising Obligated Entities (Financial Institutions, Designated Non-Financial Business and Professions) under Anti-Money Laundering Legislation: Preconditions and Solutions. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 2018. № 4. P. 250-253.

7. Шевченко М.В. Сутність відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та передумови запровадження заходів запобігання та протидії проявам цього явища. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 1. С. 92-100.

Список публікацій здобувача за темою дисертації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Шевченко М.В. Порядок застосування спеціальних заходів запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, до колишніх публічних діячів, членів їх сімей та їх пов'язаних осіб. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 жовтня 2017 року*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017.

2. Шевченко М.В. Засади та шляхи вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення запобігання та протидії відмиванню публічними діячами доходів, одержаних злочинним шляхом. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 14–15 липня 2017 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2017.*

3. Шевченко М.В. До питання про поширення сфери застосування заходів посиленої належної перевірки відповідно до законодавства про запобігання та протидію відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, до окремих категорій публічних службовців без статусу публічного діяча. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 19–20 січня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 87-91.

4. Шевченко М.В. Зупинення фінансових операцій у рамках міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. *Молода наука - 2018*: зб. наук. праць студентів, аспірантів і мол. вчених, том I. Запоріжжя, 2018. С. 308-310.

5. Шевченко М.В. Модель позитивного фінансового стимулювання приватних учасників системи запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 7–8 вересня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 73-78.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
Наукові видання держав-членів ОЕСР та/або ЄС			
1.	Incentivising Obligated Entities (Financial Institutions, Designated Non-Financial Business and Professions) under Anti-Money Laundering Legislation: Preconditions and Solutions	Recht der Osteuropäischen Staaten 2018. № 4. P. 250-253	1.2 3.2
Інші зарубіжні періодичні наукові видання			
2.	Концептуальні засади вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення первинного фінансового моніторингу публічних діячів та їх фінансових операцій	Jurnalul juridic national: teorie și practică 2019. № 1. С. 131-134	2.2 3.2
Наукові фахові видання України			
3.	Сутність відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та передумови запровадження заходів запобігання та протидії	Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.	1.1

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
	проявам цього явища	2019. № 1. С. 92-100.	
4.	Взаємозв'язок корупції та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, як передумова для адміністративно-правових заходів запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів	Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції 2018. № 6. С. 146-150	1.2
5.	Адміністративно-правовий механізм запобігання й протидії відмиванню (легалізації) корупційних доходів та перспективи його вдосконалення	Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2018. № 1. С. 100-109	2.2 3.2
6.	Перспективи охоплення публічних службовців без статусу публічного діяча спеціальними заходами запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, що застосовуються до публічних діячів	Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2018. № 35. С. 95-97	2.1 2.2 3.1 3.2
7.	Питання застосування спеціальних заходів запобігання та протидії відмиванню публічними діячами доходів, одержаних злочинним шляхом, за часом та колом осіб	Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. № 5. С. 132-136	2.1 2.2 3.1 3.2

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Шевченка М.В. «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертація Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект», є фундаментальним науковим

дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне та практичне значення, а отже, свідчить про істотний особистий внесок здобувача у розвиток правової науки.

2. Дисертація Шевченка Михайла Вікторовича «Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) корупційних доходів публічними діячами: адміністративно-правовий аспект» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

**професор кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, доцент**

 Ю.В. Пирожкова

Рецензент:

**доцент кафедри
адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент**

 А.А. Шарая